

საზღვარგარეთის ქვეყნების საგადასახადო სისტემების

ზოგადი ღახასიათება

მალხაზ სულაშვილი, აკადემიური დოქტორი

სალომე ჯაფარიძე, დოქტორანტი

ბელა ხოტენაშვილი, დოქტორანტი

მზიური პაპიაშვილი, დოქტორანტი

რეზიუმე

თანამედროვე ეტაპზე საქართველოში მიმდინარე საგადასახადო პოლიტიკის ტრანსფორმაციის პროცესში განაპირობა გადასახადებისა და საგადასახადო სისტემის მნიშვნელობა ფინანსურ აღრიცხვაში, მისი როლი სახელმწიფო ფინანსური რესურსების ფორმირებაში. გადასახადები არ წარმოადგენს ბიუჯეტის ფორმირების ერთადერთ წყაროს, თუმცა სახელმწიფო შემოსავლების ფორმირებაში მათ უმნიშვნელოვანესი როლი ენიჭებათ. თვით სახელმწიფოს არსებობა განუყოფლად დაკავშირებული გადასახადებთან.

საკვანძო სიტყვები: საგადასახადო პოლიტიკა, ტრანსფორმაცია, გადასახადები.

Резюме

Фазовое превращение процессов, происходящих в текущий налог политики Грузии, налоги и налоговая система финансового учета и его роль в формировании государственных финансовых ресурсов. Налогообложение является не единственным источником формирования бюджета, но они играют важную роль в формировании государственных доходов. Государственных налогов неразрывно связаны между собой.

* * * * *

საგადასახადო სისტემის აგებისა და განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრინციპი ევროკავშირის სახელმწიფოებში არის მოქნილობა, რომელიც გამოიხატება მის ცვალებადობაში ქვეყნის საშინაო და საგარეო ეკონომიკური პირობების ტრანსფორმაციის პირობებში. ევროკავშირის ქვეყნების საგადასახადო სისტემების ცვალებადობა არის მუდმივი პროცესი, რაც უკავშირდება ოპტიმალური საგადასახადო პოლიტიკის მუდმივ ძიებას.

საზღვარგარეთის ქვეყნების საგადასახადო სისტემების შესწავლა საშუალებას გვაძლევს გავერკვეთ საგადასახადო მექანიზმების განვითარებისა და ფუნქციონირების კანონზომიერებაში, ასევე გავითვალისწინოთ ჩამოყალიბებული საბაზრო ეკონომიკის მექანიზმების სახელმწიფოებში არსებული გადასახადებით დაბეგვრის გამოცდილება

ევროპის თანამეგობრობის წევრი სახელმწიფოებ-

ის გადასახადების კლასიფიკაცია წარმოებს სხვადასხვა ნიშნით.

სახელმწიფო ორგანოდან გამომდინარე, რომლის განკარგულებაშიც ირიცხება საგადასახადო შენატონი, გადასახადები იყოფა ცენტრალურ, ადგილობრივ და სახელმწიფოთაშორისო გადასახადებად.

ცენტრალური (სახელმწიფო) გადასახადები იკრიფება ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე და მიიმართება სახელმწიფო ბიუჯეტში.

ადგილობრივი გადასახადები იკრიფება ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების სამოქმედო ტერიტორიაზე და მიიმართება ადგილობრივ ბიუჯეტებში.

სახელმწიფოთაშორისო გადასახადები იკრიფება ეროვნული საგადასახადო ორგანოების მიერ ყველა წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე და მიიმართება ევრო კავშირის ბიუჯეტში.

გამოყენების მიზნიდან გამომდინარე გადასახადები იყოფა აბსტრაქტულ და მიზნობრივ გადასახადებად.

დაბეგვრის ობიექტიდან გამომდინარე განასხვავებენ პირდაპირ და არაპირდაპირ გადასახადებს.

დღეისათვის ევროპის ბევრმა სახელმწიფომ მიიღო გადასახადებით დაბეგვრის იმ დონე, როდესაც გადასახადების შემდგომი ზრდა გამოიწვევს კრიზისულ სოციალურ-ეკონომიკურ შედეგებს. ამიტომ სახელმწიფოების წინაშე დგას საგადასახადო ტვირთის შემცირებისა (ეროვნული ბიუჯეტების შემოსავლების დონის შენარჩუნებით) და თანამეგობრობის წინაშე ფინანსური ვალდებულებების შესრულების ამოცანა.

ევროპის თანამეგობრობის წევრი სახელმწიფოების საგადასახადო სისტემებს შორის განსხვავება ობიექტურად აბრკოლებს საგადასახადო კანონმდებლობების ჰარმონიზაციის პროცესს. ამასთან, თუ ევროპის სახელმწიფოების ძირითადი გადასახადები დაახლოებით მსგავსია, თითოეული მათგანის წილი ბიუჯეტის შემოსავლების სტრუქტურაში აშკარად განსხვავდება ერთმანეთისაგან. შესაბამისად, საგადასახადო პოლიტიკის დარგში ევრო კავშირის ინსტიტუტების ნებისმიერ გადაწყვეტილებას ეროვნული საგადასახადო კანონმდებლობის ცვლილებებთან დაკავშირებით გააჩნიათ სხვადასხვა შედეგები წევრი სახელმწიფოებისათვის.

ცენტრალური გადასახადების ძირითად სახეებს კანონმდებლობა მიაკუთვნებს ფიზიკურ პირთა საშემოსავლო გადასახადს, იურიდიულ პირთა მოგების გადასახადს, მემკვიდრეობისა და ჩუქებისათვის გა-

დასახადს, დამატებული ღირებულების გადასახადს და აქციზს.

ფიზიკურ პირთა საშემოსავლო გადასახადი დანესებულია ევროპის ყველა ქვეყანაში. გადასახადის გადახდა წარმოებს ფიზიკური პირის მიერ საფინანსო ან კალენდარული წლის განმავლობაში მიღებული ერთობლივი შემოსავლიდან გამომდინარე.

ტრადიციულად ერთობლივ შემოსავალს მიეკუთვნება ხელფასის სახით მიღებული შემოსავლები და სამენარმეო საქმიანობიდან მიღებული შემოსავლები. ამასთან, ირლანდიის საგადასახადო კანონმდებლობით გადასახადის გადამხდელის ერთობლივი წლიური შემოსავლის განსაზღვრისას მხედველობაში მიიღება დამატებითი (ძირითადი ხელფასის ზევით) შემოსავლებიც პრემიებისა და პრივილეგიების სახით. ფინეთში, უმეტესი სახელმწიფოებისაგან განსხვავებით, შემოსავლები დივიდენდებიდან, პროცენტებიდან და სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდებიდან გადასახადით დასაბეგრი ბაზის განსაზღვრისას მხედველობაში არ მიიღება. ბელგიაში, ლუქსემბურგში, ჰოლანდიაში, საფრანგეთში, დიდ ბრიტანეთში, შვედეთში და ფინეთში ავადმყოფობასთან დაკავშირებული განაცემები იბეგრება გადასახადით, ხოლო გერმანიაში, ირლანდიაში, პორტუგალიაში და ესპანეთში – არ იბეგრება. დიდ ბრიტანეთში, ლუქსემბურგში და ფინეთში უმუშევრობასთან დაკავშირებული შემწეობა მხედველობაში მიიღება გადასახადით დასაბეგრი ბაზის განსაზღვრისას, ხოლო ირლანდიაში, ავსტრიაში, პორტუგალიაში და ესპანეთში – მხედველობაში არ მიიღება. უმეტეს სახელმწიფოებში ალიმენტის სახით მიღებული შემოსავლები ჩაითვლება გადასახადით დასაბეგრ შემოსავალში, ხოლო გერმანიაში და ავსტრიაში არ ჩაითვლება.

ამრიგად, გადასახადით დასაბეგრი ბაზის განსაზღვრას თითოეულ სახელმწიფოში გააჩნია თავისი განსაკუთრებულობა, რომელიც ასახავს კანონმდებლის მიდგომას გატარებული სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის მიმართ.

გადასახადით დაბეგვრის სუბიექტებს წარმოადგენენ ფიზიკური პირები. თუ ფიზიკური პირი იმყოფება ქორწინებაში, მაშინ შესაძლებელია ოჯახის საშემოსავლო გადასახადით დაბეგვრის ორი მიდგომა: ერთობლივი დაბეგვრა, რომლის დროსაც გადასახადის დაკავება წარმოებს მეუღლეების გაერთიანებული შემოსავლებიდან და დამოუკიდებელი დაბეგვრა.

მთელ რიგ ევროპის ქვეყნებში უპირატესობა ენიჭება ოჯახის წევრთა დაბეგვრის ინდივიდუალურ მიდგომას (შვედეთი, დანია, ფინეთი, ნიდერლანდები, ავსტრია, იტალია, საბერძნეთი).

საშემოსავლო გადასახადის განაკვეთები, როგორც წესი, აგებულია რთული პროგრესიით, თუმცა მთელ რიგ სახელმწიფოებში მისი აკრეფა წარმოებს პროპორციულობის პრინციპის საფუძველზე. საგადასახადო განაკვეთები ცალკეული ქვეყნიდან გამომდინარე მერყეობს 0,1-დან 33%-მდე და იცვლება

ბა გადამხდელისათვის მინიჭებული საგადასახადო შეღავათების გათვალისწინებით. გადასახადის გადამხდელის ოჯახური მდგომარეობიდან გამომდინარე გადასახადის განაკვეთები დიფერენცირებულია. საშემოსავლო გადასახადის გადახდა წარმოებს როგორც დეკლარაციის საშუალებით, ასევე გადახდის წყაროსთან.

ფიზიკური პირები, რომლებიც არ ეწევიან დაქირავებით მუშაობას და შემოსავალს იღებენ ეკონომიკური საქმიანობიდან ვალდებული არიან წინა საფინანსო წელს მიღებული შემოსავლების შესახებ საგადასახადო ორგანოში წარადგინონ დეკლარაცია.

გადახდის წყაროსთან გადასახადის დაკავება წარმოებს იმ შემთხვევაში, თუ შემოსავალი მიღებულია ხელფასის, დივიდენდების, ანაბრებზე დარიცხული პროცენტების, საავტორო უფლებასთან დაკავშირებული განაცემებისა და ა.შ. სახით.

ევრო კავშირის უმეტეს წევრ სახელმწიფოში დაქირავებული პირების შემოსავლებიდან გადასახადის დაკავებას ახორციელებენ დამქირავებლები (ბუღალტერიის გზით). გამონაკლისი წარმოადგენს საფრანგეთი, სადაც დაქირავებულები ხელფასის სახით მიღებული შემოსავლებიდან საშემოსავლო გადასახადს იხდიან დამოუკიდებლად.

გადასახადის გადახდის ვადები დადგენილია მათი გადახდის საშუალებიდან გამომდინარე. გასული წლის შემოსავლების შესახებ დეკლარაციები საგადასახადო ორგანოებს წარედგინებათ ყოველი საგადასახადო წლის დასაწყისში, ხოლო გაცემის წყაროს ადგილის მიხედვით გადასახადების გადახდა წარმოებს ყოველთვიურად (ხელფასის მიღების შემთხვევაში) ან დივიდენდებისა და სხვა განაცემების მიღების პარალელურად.

საგადასახადო შეღავათებს, მათი ფაქტობრივი ხასიათის მიუხედავად, მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავთ გადასახადის სტრუქტურაში. მათი განხილვის გარეშე შეუძლებელია განვსაზღვროთ რეალური საგადასახადო ტვირთი.

საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობა ითვალისწინებს საგადასახადო შეღავათებს ასაკის, ოჯახური მდგომარეობის, პროფესიული საქმიანობისა და გადასახადის გადამხდელის მიერ განხორციელებული ხარჯების მიზნობრიობის გათვალისწინებით.

სტანდარტულ საგადასახადო შეღავათებს მიეკუთვნება: დაუბეგრავი მინიმუმი, ნულოვანი განაკვეთით დაბეგვრა და სხვა. მაგალითად, დაუბეგრავი მინიმუმი ნიშნავს კანონით გათვალისწინებული მინიმალური შემოსავლების გათავისუფლებას გადასახადისაგან, რომელიც საერთოა ყველა გადასახადის გადამხდელისათვის მათი ოჯახური მდგომარეობისა და კმაყოფაზე მყოფი პირების მიუხედავად. საგადასახადო შეღავათის ეს სახე გათვალისწინებულია ევრო კავშირის ყველა წევრ სახელმწიფოში.

ნულოვანი განაკვეთით დაბეგვრა ფაქტობრივად ნიშნავს განსაზღვრული შემოსავლების გადასახადისაგან გათავისუფლებას. ასეთ შეღავათს ითვალისწინებს ავსტრიის, გერმანია-ის, ბელგიის, ლუქსემ-

ბურგის, საფრანგეთის, ფინეთის და საბერძნეთის კანონმდებლობა.

არასტანდარტული შეღავათები დადგენილია პროფკავშირების შენატანებზე, საწარმოო საქმიანობასთან დაკავშირებულ ხარჯებზე, სამედიცინო ხარჯებზე, ბინის შეძენასთან დაკავშირებით აღებული სესხებზე ან ვალებზე გადახდილ პროცენტებზე, საქველმოქმედო მიზნების ხარჯებზე და ა.შ. საგადასახადო შეღავათები შეიძლება დადგენილი იქნეს ძირითად სამედიცინო ხარჯებზე. მაგალითად, გერმანია-ში და საბერძნეთში სამედიცინო ხარჯები მთლიანად გამოიქვითება ერთობლივი შემოსავლიდან, ფინეთში დადგენილია სამედიცინო ხარჯების გამოქვითვის ზღვარი, ხოლო დიდ ბრიტანეთში და შვედეთში აღნიშნული სახის ხარჯები არ გამოიქვითება.

განხილული საგადასახადო შეღავათები არ არის ამომწურავი. მთელი რიგი ქვეყნების კანონმდებლობა ითვალისწინებს სხვა შეღავათებსაც. მაგალითად, შეღავათებს სოციალური საჭიროების შენატანებზე, შეღავათებს მოხუცებული პირებისათვის, შეღავათებს უძრავი ქონების იჯარიდან მიღებულ შემოსავლებზე, შეღავათებს ფერმერებისა და მცირე მენარმეებისათვის, შეღავათებს სხვადასხვა კომპანიების აქციებიდან დივიდენდების სახით მიღებულ შემოსავლებზე და ა.შ. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ შეღავათების სახეების მრავალფეროვნება წარმოადგენს ევროპის კავშირის ფარგლებში საგადასახადო პოლიტიკის ჰარმონიზაციის სერიოზულ პრობლემას.

მნიშვნელოვანია ავლნიშნოთ რომ, საგადასახადო კანონმდებლობა მუდმივ ცვალებადობას განიცდის. საგადასახადო სისტემის სრულყოფა განვითარების ნებისმიერ საფეხურზე მყოფი სახელმწიფოს ყოველდღიური ამოცანაა.

დღესდღეობით არ არსებობს მსოფლიოში სახელმწიფო, სადაც მუდმივად არ დაობდნენ გადასახადების სახეების, სტრუქტურის, განაკვეთების და მთლიანად საგადასახადო პოლიტიკის თაობაზე. აღნიშნული განპირობებულია იმით, რომ საგადასახადო სისტემა უნდა ესადაგებოდეს ქვეყნის რეალურ ეკონომიკურ მდგომარეობას და ადეკვატურად უნდა შეესაბამებოდეს მიმდინარე ეკონომიკურ პროცესებს. შესაბამისად საგადასახადო სისტემა მუდმივ ცვალებადობასა და სრულყოფას უნდა განიცდიდეს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ზ. როგავა, საგადასახადო სამართალი, თბილისი, ბაკმი, 2009
2. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, თბ. 2013
3. რ. ასათიანი, ეკონომიკისა და ბიზნესის ლექსიკონი, თბ., 2010,
4. ბახტაძე ლ., კაკულია რ., ჩიკვილაძე ე., საგადასახადო საქმე, თბ., თსუ, 2007
5. www.Taxsits.com
6. www.mof.ge
7. www.statistics.ge
8. www.internationaltaxreview.com